

СРЪБСКИ ПРЕПИС НА НАЙ-РАННАТА СЛУЖБА ЗА СВ. ПЕТКА ТЪРНОВСКА

Радослава ТРИФОНОВА (София)

Света Петка (Параскева) Епиватска, наречена по-късно Търновска, е най-популярната общобалканска светица, покровителка на Търново и на българските царе. Култът ѝ се утвърждава в Търново през XIII в., след като цар Иван Асен II пренася мощите ѝ в престолния си град. Паметта ѝ се празнува на 14-ти октомври, но често се смесва с други две едноименни светици – великомъченица Параскева Иконийска (28-ми октомври) и преподобна мъченица Параскева Римлянка (26-ти юли)¹.

Петка Търновска е живяла през втората половина на X в. и според агиографските легенди произхожда от село Епиват, край Каликратия. Преданията за отшелническите ѝ подвизи стават основа на възникналия през XI в. култ към нея, когато мощите ѝ са пренесени в Каликратия. Тогава някой от местните книжовници ѝ е посветил житие (вероятно и служба), но през средата на XII в. по заповед на патриарх Николай IV Музалон то бива изгорено и столичният книжовник дякон Василик написва ново житие за светицата. Гръцкият текст на новото житие не е достигнал до нас, но е запазен български препис от XIV в., за който се предполага, че е превод на Василиковото житие². Мощите на светицата, пренесени в търновската царска църква „Свети 40 мъченици“, стават известни с чудесата и изцеленията си и скоро понасят славата на света Петка по целия Балкански полуостров. Така тя става най-голямата светица на Търново и получава прозвището Петка Търновска (срв. Иванов 1931(1970), с. 425).

През първите десетилетия на XIII в. култът към Параскева-Петка е бил много популярен в Тракия, защото след Клокотнишката битка цар Иван Асен II донася мощите ѝ в Търново. Това най-вероятно се е случило през 1234 г., както свидетелства Летописният разказ, открит от Ст. Кожухаров (1974а) в ръкопис от втората половина на XIV в. (в Москва, ГИМ, Хлуд. № 162, на листи 141б и 142а). Според текста на този Летописен разказ по същото време са преведени проложно житие (издадено от Ангелов 1957, с. 290—292), риторичното житие от дякон Василик (срв.

Кодов 1960) и служба за преподобната (според Кожухаров 1974а, вероятно издадената от Иванов 1931(1970), с. 424—431).

Проложното житие за Петка Търновска възниква в Търново вероятно още през XIII в. Първата му част е преведена от гръцки и завършва с пренасянето на мощите ѝ в църквата „Св. Апостоли“ в Каликратия (тази част е съкращение на Василиковото житие). Втората част е оригинална и представлява разказ за пренасяне на мощите на светицата в Търново, несъмнено повлияна от Летописния разказ за това събитие. Не познаваме текста на това житие в препис от XIII в., защото всички достигнали до нас преписи се намират в състава на Стишния пролог (в неговия търновски превод, допълнен с произведения за търновски светци) и се датират най-рано от XIV в.³ Тъй като Стишният пролог е изключително популярен паметник в книжнината на православните славяни, то и Проложното житие на Петка е широко разпространено не само в български, но и в сръбски, молдавски, влашки и източнославянски преписи.

След падането на българската държава под османска власт, култът към света Петка става още по-интензивен, тъй като мощите ѝ се пренасят във Видин, Белград, Цариград и Яш (Румъния). Едновременно с това се разпространяват и творбите, посветени на нейната памет – Проложното житие, Пространното житие, написано от Патриарх Евтимий и Разказът за пренасянето на мощите ѝ във Видин и в Белград от Григорий Цамблак. За нея се пишат творби и на румънски език. В руската книжнина също се срещат агиографски и химнографски произведения за светицата⁴.

Както става ясно от прегледа по-горе най-ранните южнославянски писмени свидетелства за почитта към св. Петка Търновска възхождат към XIII в.⁵ Оттогава е и най-ранният старобългарски препис на Службата за светицата, известен от Драгановия миней и издаден от Й. Иванов (1931(1970), с. 424—431), който я нарича „търновска служба на света Петка“ и я определя като съчинена за нейна прослава по времето на цар Иван Асен II.

Ярък израз на почитта към света Петка Търновска е *богатият химнографски цикъл* за нея, чиято история в южнославянската средновековна книжнина може да се проследи по ръкописи от XIII до XVIII в. Целият сложен процес на допълване, преработване и редактиране на химнографския цикъл за света Петка води началото си от търновските химнописци от XIII в.⁶, а през XIV в. се обогатява и с молебни канони (параклиси) за преподобната (Кожухаров 1974б, с. 294—298 и 1992). Напълно нова Служба за Петка възниква в Търново през втората половина на XIV в. За неин автор се счита Патриарх Евтимий (Кожухаров 1971). Пространна редакция на службата за Петка възниква в Сърбия, като вероятно неин автор е Григорий Цамблак (Кожухаров 1974б, с. 300—309). В руските печатни миней се разпространява разширена и допълнена ре-

дакция на Цамблаковата служба, с компилация и от най-старите славянски текстове за светицата (Кожухаров 1971, с. 294—295 и 1992).

Най-ранната Служба за св. Петка Търновска е запазена в старобългарски преписи освен в Драгановия празничен миней от XIII в.^{6а} и в още два български преписа от XIV в. – в Петербургския празничен миней (РНБ, Ф. п. I. 72) и в Енинския стихирар (в Археологическия музей в София)⁷. Не е установено каква част от нея е преведена от гръцки език и каква добавена от преводача (Кожухаров 1992), но на този въпрос тук няма да се спирам, тъй като все още не е известен най-ранният гръцки текст на службата за св. Петка Епиватска⁸.

Приемам, че тази най-ранна старобългарска служба е оригинална или преводна творба, принадлежаща към така наречения „търновски химнографски цикъл от XIII в.“ (според определението на Кожухаров 1987, с. 30—32 и издаването на превод на текста в „Българската литература и книжнина през XIII в.“, С., 1987, с. 97—106).

Настоящото изследване има за цел да въведе в кръга на изследванията на старата българска литература единственият известен засега сръбски препис на тази най-ранна служба за света Петка Търновска, открит в празничен миней от средата на XIII в. в Архива на Сръбската академия на науките (Йованович-Стипчевич 1981) и непубликуван досега⁹.

Текстът от Драгановия миней е най-ранният славянски препис на Службата за света Петка Търновска. В структурно отношение тази служба бива определяна като химнографски текст от Студийски тип, с кратък вечерен дял и малък брой стихари и тропари на утринната (Кожухаров 1974б). Най-ранният сръбски препис на същата служба в празничен миней от средата на XIII в. (№ 361 от Архива на САНУ в Белград) по структура също се отнася към „дойерусалимската“ богослужебна практика.

Бих искала да уточня, че смятам за по-уместно определението „дойерусалимски“ тип отколкото „студийски“ за службите от ранен тип, тъй като те са близо до изискванията не само на един типик, а на група църковни устава – студийски или близки на тях типичи (градски или манастирски), функционирали при богослужебната практика на южните славяни до средата на XIV в.¹⁰ Във връзка с това трябва да се подчертаят изследванията на Т. Суботин-Голубович (1995, 1998), която обръща специално внимание на типовете редакции на минейните служби. Тя посочва, че съществуват служби от студийски и йерусалимски тип, или от трета смесена традиция. Като цитира мнението на В. Ягич (1886), че студийските миней (от по-стар тип) съдържат напълно отделни канони в дните, когато се честват две памети, а в по-младите миней от йерусалимски тип утринните канони са кръстосани, тя определя и междинен вид минейни служби, в които освен отделни има и комбинирани канони (Суботин-Голубович 1988/1989 и 1995, с. 443—444). В Братковия миней¹¹ например има служби с обща вечерня и отделни канони за честваните памети, както и служби с комбинирани канони. Такива комбинирани ка-

нони има и в ръкописа от Сръбската академия на науките, на който тук ще се спра по-подробно.

Сръбският празничен миней от средата на XIII в. (в Белград, в Архива на САНУ № 361)¹² съдържа служби за големите празници на цялата църковна година (от 1-ви септември до 29-ти август), с добавени в края на ръкописа азбучни стихирни за Рождество Христово и Богоявление, Служба за св. Петка и част от Цветен триод (срв. Йованович-Стипчевич 1981, с. 233)¹³. Службите в него са кратки – с по три вечерни стихирни след стиха „на ѓи възвах“ и Канон на утринната, с вмъкнати след 3-та песен седален, след 6-та песен – кондак и икос, и след 9-та песен на канона – светилен тропар и хвалитни, или стиховни стихирни от октоиха. В някои служби е указан и отпустителен тропар преди Канона, а за големите празници са поместени указания за литургия. По два канона един след друг имат службите за Рождество Христово и за Кръщение Господне, а в службите за 10-ти октомври (Събор на светите апостоли и архангел Михаил) и за 8-ми май (за св. Йоан Богослов и св. Арсений) каноните са *комбинирани*. В този миней е открит и най-ранният препис на първата оригинална сръбска химнографска творба – Службата за св. Симеон Сръбски, писана от първия сръбски архиепископ Сава (издадена от Вл. Чорович (1928, с. 176–186) по този ръкопис).

От съдържателна гледна точка сръбският празничен миней от САНУ № 361 е изключително ценен паметник за изучаване и на старобългарската книжовна традиция от предходните векове. В него са запазени най-ранните сръбски преписи на оригинални старобългарски химнографски произведения от IX–X в. – Канонът от Константин Преславски за архангел Михаил¹⁴, известен от Скопския миней, открит от Ст. Кожухаров (1983) и идентифициран по акростиха от Г. Попов (1995) и Канонът за Въведение Богородично, с анонимен старобългарски акростих, плод на съвместно творчество на Кирило-Методиевите ученици (също открит от Кожухаров и публикуван през 1991 г.¹⁵).

Б. Йованович-Стипчевич (1980) публикува двата цикъла азбучни стихирни за Рождество Христово и за Богоявление от този миней. Както споменах, те са интерполирани като отделна цялост в края на книгата, преди Службата за св. Петка. Азбучните стихирни за Рождество са регистрирани с голяма липса в този ръкопис и започват от буквата „р“¹⁶. Азбучните стихирни за Богоявление са пълен цикъл. Началата им, с малки разлики, съвпадат с началните думи на Богоявленските стихирни, посочени от Г. Попов (1982, с. 14) от българския миней от началото на XV в. от Архива на Българската академия на науките № 23¹⁷.

Службата за св. Петка Търновска се намира на листи 130а–132а в разглеждания ръкопис (преди добавката от триода). Тя не е завършена – текстът ѝ е прекъснат до началото на третия тропар на девета песен (вероятно е откъснат един лист), докато в Службата от Драгановия ми-

ней, освен цялата девета песен, са изписани още светилен, три стихирни „на гѣ с ѿвѣсъ“ и указания за литургия¹⁸.

Съставът на двете служби в Драгановия миней и в миней от САНУ е еднакъв. Текстът на отделните химнографски строфи напълно съвпада в двата ранни южнославянски преписа – вечерните стихирни са еднакви; канонът в двата преписа е един и същ, а след третата песен и в двата преписа са поместени два еднакви седални тропара¹⁹, но в Драгановия миней след шестата песен, кондака и икоса има проложно житие за светците Назарий, Протасий, Гервасий и Келсий, чиято памет се чества на същата дата. Тъй като Службата за св. Петка в сръбския миней е дописана в ръкописа отделно, в нея няма смесване на паметите. Затова и заглавията на двете служби са различни – в Драгановия миней: „Стѣра стѣхъ мѣкъ. Назаріѣ Протасіѣ. Гервасію и Келсію. Приложіи са въ тѣхъ днѣхъ стѣра мѣкъ. Пѣкъ. и приовнѣжъ Параскевги:“, а в сръбския миней САНУ № 361 – само: “Мѣца ѿ дѣ стѣе. мѣе. Петѣки”²⁰. Но в случая от особено значение е фактът за синхронното проникване на паметта на св. Петка Търновска в сръбската книжовна традиция. Дописването на текста на най-ранната славянска служба за св. Петка в самия край на сръбския църковен богослужебен сборник от средата на XIII в. показва, че по това време датата 14-ти октомври, като памет за „търновската“ светица, вече е установена в южнославянската богослужебна практика и е фиксирана в Типика (макар и да е отбелязана като мъченица Петка, а не като преподобна).

По отношение на структурата на Службата двата преписа показват известни различия, които открояват разликите в литургичната практика на южните славяни през XIII в.

В Драгановия миней вечернята е отбелязана с три вечерни стихирни „на гѣ възвѣ“, „слава и чѣнна“ и богородичен тропар, с указания за стиховни стихирни от октоиха и изписани две стиховни стихирни за светицата, а отпустителният тропар е преди утринната (текстът му съответства на първия тропар от Службата, публикувана от Ст. Кожухаров (1971, с. 306). Указанията за литургия са поместени в края на службата²¹. Те включват прокимен и стих преди апостолските и евангелските четива, алилуя след Апостола и причастен стих след Евангелието.

Според сръбския празничен миней в САНУ № 361 на вечернята се четат стихолог и катизма „блѣжнь мѣжъ“ (последования, свързани с йерусалимската литургична практика, каквито няма в преписите на Службата от Драгановия миней и Петербургския миней), следват трите вечерни стихирни „на гѣ възвѣ“, „слава и чѣнна“ и богородичен тропар. Отново има указания за стиховна стихира от октоиха и още две стиховни стихирни за светицата, както и отпустителния тропар преди канона. Но тук са включени още и подробни указания за групата от тропари, която се пее в първата част на утринната (след Псалом 117²²) – богородичен тропар и още един тропар след песнопението „вѣ гѣ“, две катизми и седален преди Канона и указания за четене на утринното евангелие (със степени,

прокимен и припело)²³. Посочените по-горе особености в структурата на сръбския препис на Службата показват белези от Йерусалимската църковна практика и по-разширен състав на песенните последования.

Ето как изглежда схематично структурата на Службата в двата преписа:

в Драгановия миней	в САНУ № 361
<p>Вечерня: На Гѣ възвѣ. ѿ. љ. ѿ. и поѣ: стѣи гѣ по два. гла. ѿ. ѿ: (следват трите стихири); Сла. и нѣ. вѣ: на стѣи. љ. и стѣк. гла. иѣ:</p>	<p>вѣ. стѣо. вѣжнь моужь. на гѣ възвѣ. ѿ. ѿ. поѣ. стѣи. гѣ по вѣ. гла. ѿ. по ... (следват трите стихири); сла і нѣа. вѣ. на стѣи въ ѿ и стѣки гла. и.</p>
<p>на отпуст само: Трѣ. гла. иѣ</p>	<p>указания за утринна: вѣ. трѣ. гла. и. товою лити. въ вѣ гѣ трѣ тѣ. вѣ. ка. стѣ. стѣ. трѣ. еѣліе. прило.</p>
<p>следва Канонът (с два седални след третата песен, кондак и икос – след шестата песен); след Канона – светилен, три стихири и указания за литургия: На љрги прѣ. гла. дѣ. Дѣвѣ вѣ ѿ: љ. въ цѣрквахъ вѣте: дѣпѣ. ищи. дѣ. дѣкѣ. дѣлѣ. трѣпа потрѣпѣхъ гла. еѣлѣ. дѣ. дѣкѣ. при. раѣте сѣ пра:</p>	<p>Канон (с два седални след третата песен, кондак и икос – след шестата песен); службата свършва до третия тропар на девета песен.</p>

В заключение искам да посоча, че публикуването на сръбския препис от средата на XIII в. на най-ранната служба на св. Петка Търновска има за цел още веднъж да подчертае значението на сръбските богослужбени църковни книги за изследване на старобългарската книжовна традиция, не само от ранния ѝ период, но и в рамките на самия XIII век. Заедно с това държа да отбележа и стойността на ръкописа от Архива на Сръбската академия на науките и изкуствата под № 361²⁴ за изучаване на общата южнославянска книжовна традиция и за изследване особеностите на литургичната практика на южните славяни през XIII в.

БЕЛЕЖКИ

¹ Срв. архиепископ Сергей (1901, с. 224, 318—319, 333, 349).

² Вж. бележките на Кл. Иванова в „Българската литература и книжнина през XIII век“. С., 1987, с. 209.

³ Най-ранният препис на проложното житие за св. Петка е запазен в Стишния пролог от втората половина на XIV в. в София, в Архива на БАН № 73, където се намират и Проложно житие за св. Иван Рилски и Проложният разказ за пренасяне на мощите на Иларион Мъгленски (вж. Кодов 1969, с. 139—140; Георгиев 1977, с. 169—170).

⁴ Вж. Българската литература и книжнина през XIII в. С., 1987, с. 210 и още Кл. Иванова (1980).

⁵ В месецослова на Банишкото евангелие от XIII в. на л. 1896 е отбелязана паметта ѝ за 14-ти октомври (срв. Кожухаров 1971, с. 291 и бел. 8).

⁶ Преди пренасянето на мощите на Параскева Епиватска в Търново, тя е била непозната в южнославянската книжовна традиция и първоначално за прославата ѝ е била използвана Службата за мъченица Петка (Кожухаров 1974б, с. 292 и Кожухаров 1992). Вероятно този първоначален етап на прослава на новата светица Петка Търновска пази Скопския празничен миней от XIII в., (от НБКМ № 522), където за 14-ти октомври е поместена службата за мъченица Петка (чествана на 28-ми октомври).

^{6a} Драгановият празничен миней от втората половина на XIII в. се пази в Зографския манастир на Атон (№ 85.1.8). В него е представена богатата търновска химнографска традиция. Съдържа служби с приложни жития за св. Константин - Кирил Философ, св. Методий, св. цар Петър, св. Иван Рилски, св. Михаил Войн и св. Петка Търновска.

⁷ Тези и други преписи на Службата са известни на Ст. Кожухаров (1987, с. 236), но не са издавани досега. Единственото, което той отбелязва е, че преводът на текста на най-ранната служба, направен от него по преписа в Драгановия миней, е уточнен по ръкописа в Санкт-Петербург (вж. Кожухаров 1987, с. 236 и превод на текста на с. 97—106). В същият среднобългарски миней от Руската национална библиотека (Ф. п. I. 72), Кл. Иванова (1973) открива службите на Иван Рилски и Михаил Войн, което е свидетелство за това, че през XIII в. в състава на търновските по произход богослужебни църковни книги се събират паметите на местните южнославянски светци (срв. Трифонова 1998, с. 297—298).

⁸ Й. Иванов (1931 (1970), с. 425) споменава, че в един гръцки миней от 1420 г. в Скопие, при службата на същата светица, където е вместено проложното ѝ житие, стои бележка "творение на Григорий Синаит". По-ранен гръцки текст на службата все още не е открит. При издирването на гръцки текст на Службата за св. Петка, Ст. Кожухаров споменава за гръцка служба, писана от Мелетий Сирийски, от Григорий Декаполит и за служба от печатен миней от 1762 г. в НБКМ, съставена по времето, когато мощите на светицата са били пренесени в румънския град Яш. Други съпоставки са възможни единствено с ръкописните и старопечатни гръцки миней, но Ст. Кожухаров споделя, че в този тип ръкописни книги, съхраняващи се в България, не е намерил ранна Служба за св. Петка. Сравнителното изследване на гръцките и славянските служби все още остава нерешен проблем (Кожухаров 1971, с. 299—300).

⁹ Този препис напълно съответства с текста на Службата, известен от Драгановия миней. Затова двата текста ще бъдат представени паралелно като двата най-ранни известни южнославянски преписа на Службата. В процеса на подготовка на настоящата статия имах възможност да се запозная и с текста на Службата, поместен в Петербургския български празничен миней от началото на XIV в. (от микрофилм в НБКМ). Доколкото ми е възможно, без да публикувам и този текст, ще се опитам да направя съпоставка между трите текста.

¹⁰ Минейт като богослужебна книга трябва да се разглежда като част от църковния литургичен живот, като се имат предвид всички промени от литургичен характер, които в различни периоди влияят върху неговото формиране и развитие.

Общият вид на служебния миней се определя от два основни елемента – календарът и структурата, и съставът на минейните служби (срв. Суботин-Голубович 1995, с. 440 и Кожухаров 1974б).

¹¹ Братковият миней е изключително интересен сборник, съставен от четири части – първите две за септември/ноември са от 1234–1243 г., а другите три части са от празничен миней за декември/август и са добавени по-късно през първата половина на XIV в. Службите в него са кратки, стихирите и седалните преди Канона са значително по-малко на брой, отколкото предполага състава на ранните миней, в каноните няма кондак и икос. Но затова пък в четири служби (за 1-ви, 6-ти, 13-ти септември и 10-ти октомври) е засвидетелствана ранна поява на *комбинирани канони* (срв. Суботин-Голубович 1988/1989). Разпределението на службите в този сборник е според Студийския типик, но в него, в частта от XIII в., се срещат вече и памети от Йерусалимския типик – вероятно преведени директно на Атон (Шавлянин-Джорджевич 1976, с. 35–36). Според Т. Суботин-Голубович (1995, с. 445) най-значителният белег на службите от йерусалимски тип е *кръстосването на каноните* на утринната (след първата песен на първия канон следва първата песен на втория канон и така до края на двата канона), явление, което и според В. Ягич (1886), и според Ст. Кожухаров (1974б, с. 284) се отнася към началото на XIV в.

¹² Този пълен сръбски празничен миней е описан от Д. Богданович (1982, с. 65) и от Б. Ковачевич (1957, 1962/3).

¹³ Според Б. Йованович-Стипчевич (1980, с. 101, бел. 11) със сигурност може да се предположи, че триодният текст е съществувал в извода, защото същата комбинация от текстове на миней и триод, заедно с азбучните стихирите за Рождество, се потвърждава и в гръцката ръкописна традиция.

¹⁴ Тук в ръкописа от САНУ № 361 оригиналният старобългарски Канон за архангел Михаил е комбиниран с преводния гръцки канон, чийто автор е от Йоан Дамаскин (вж. Г. Попов 1995, с. 3-5).

¹⁵ Ст. Кожухаров е открил Канона за Въведение Богородично още през 1979 г. в Скопския миней, за което е съобщил на Първата комплексна конференция на българистите в Шумен в доклад “Новооткрити произведения от Наум Охридски и Константин Преславски и въпросът за Преславско-Охридска химнографска школа”. За съжаление този доклад не е публикуван (вж. Кожухаров 1991, с. 29, бел. 7, а докладите от конференцията са публикувани в сборника “Преславска книжовна школа”, т. 1, С., 1995). През 1986 г. Ст. Кожухаров е докладвал за още два нови преписа на този канон – в Драгановия миней и в Петербургския празничен миней от началото на XIV в. (за който стана дума тук в бел. 7), но и този доклад не е публикуван. Междувременно Г. Поп-Атанасов (1987) съобщава за нови шест преписа на това произведение, между които и преписите в Братковия миней и в празничния сръбски миней в САНУ № 361. Наскоро и Г. Попов (1994, с. 14–15, бел. 12) отбелязва, освен тези два сръбски преписа и още нови преписи на Канона за Въведение Богородично.

¹⁶ Кл. Иванова (1994, с. 28) открива най-ранния сръбски препис на същите азбучни стихирите за Рождество Христово, с инициали в последователността на глаголическата азбука, в празничен миней от XII в. (в палимпсест на евангелие № 19 в библиотеката на Йерусалимската патриаршия). Между цикъла азбучни сти-

хири от САНУ № 361 и азбучните стихирни, публикувани от Кл. Иванова (1971) от Скопския миней и от българския празничен миней от втората половина на XIV в. от сборката на Хлудов № 166 има известна текстологическа разлика.

¹⁷ В този непълнен празничен миней (София, БАН № 23), описан от Хр. Кодов (1969, с. 44—48), са поместени и оригинални старобългарски текстове от XIII в. — Служба за св. Иван Рилски, част от Служба и най-ранното Проложно житие за св. Петка Търновска, Проложното житие на търновския патриарх Йоаким и Краткото проложно житие за св. Кирил Философ (наречено още Успение Кирилово). Б. Йованович-Стипчевич (1980) посочва, че този миней показва множество сходства с разглеждания тук миней от САНУ № 361.

¹⁸ Службата за св. Петка (14-ти октомври) от Петербургския празничен миней от началото на XIV в. е пълна и по структура и състав напълно съответства на службата от Драгановия миней. След третата песен на Канона са изписани същите два седални стиха, а в края ѝ са поместени същите указания за литургия. Пропуснато е само да се отбележи “алилуя” след апостолското четиво.

¹⁹ В съпоставка със структурата на останалите служби в празничния миней САНУ № 361 могат да се посочат някои сходства и различия с тази служба. По *два седални* има в Каноните за св. Василий (1-ви януари) и за Преображение Господне (6-ти август). *Три седални* има в службата за Симеон Стълпник (1-ви септ.), а в първия канон за Кръщение господне (3-ти януари) има *четири седални*.

²⁰ Тук се забелязва и смесването на паметите за мъченица Петка и Петка Търновска (срв. тук бел. б).

²¹ Указанията, извлечени от типика за това как да се служи на литургия, са характерни за службите от “дойерусалимската” редакция. Те показват, че все още не е установена богослужбната практика и тези упътвания са били необходими за свещеника, който извършва църковния обред. *Указания за литургия* в ръкописа от САНУ № 361 има още в края на Службата за Въведение Богородично (21-ви ноември) с *прокимен и стихира преди утринното четене на Апостола*, а в Службата за Благовещение от същия минеен сборник указанията за литургия са преди Канона.

²² Тропарите, изпълнявани след 117 Пс., се наричат още „алилуийни“, изпълняват се тържествено като припев на Псалма, най-често в неделя, когато се случи и памет на светец. Регистрирани са в синайската богослужбна практика от VII в. (вж. Скабалланович (1913, с. 211, 212—213) и Миркович (1983, с. 23).

²³ В сръбския празничен миней на САНУ № 361 подобни *указания за отпустителен тропар „Гѣ Бѣ“ и четене на стихолог* преди Канона имат Службите за Рождество на Йоан Кръстител (24-ти юни), за св. Пророк Илия (20-ти юни), за ап. Петър (29-ти юни), за Събор на светите апостоли (30-ти юни), за Козма и Дамян (1-ви юли), за св. мчк Прокопий (8-ми юли), за Кирик и Юлита (15-ти юли), за св. Марина (17-ти юли), за Пантелеймон и Теофил (27-ми юли) и за Преображение Господне (6-ти август).

Указания за отпустителен тропар „Гѣ Бѣ“, *стихолог и катизма, и още един седален* има преди Канона в Службата за св. Георги (24-ти април) от разглеждания сръбски празничен миней.

Указания за утринна има в септемврийските служби — в Службата за Йоаким и Ананий (9-ти септ.) — само с отпустелен тропар „Бѣ Гѣ“, в Службата за Въздвижение на честния кръст (14-ти септ.) — освен тропар „Бѣ Гѣ“, има и четене на *стихо-*

лог, 2 катизми и седален от октоиха, *полийелей*, друг седален и евангелско четиво преди Пс. 50, а в Службата за св. мчк Евстатий (20-ти септ.) – *стихолог*, 2 катизми и седален от октоиха.

²⁴ Изказвам сърдечна благодарност на колегите от Архива на САНУ за предоставената ми възможност да работя не само с този ръкопис, но и с цялата ръкописна сбирка.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов, Б. Старобългарски текстове. IV. Проложно житие на Петка Търновска – *Известия на Архивния институт при БАН*, кн. 1, 1957, с. 290–292
- Богдановић, Д. Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI–XVII века) – САНУ. *Зборник за историју језик и књижевност српског народа*, I одељење, књ. XXXI, Београд 1982
- Георгиев, Е. Литературата на Втората българска държава (Литературата на XIII в.). С., 1977
- Иванов, Й. Български старини из Македонија. С. 1931 (фототипно издание 1970)
- Иванова-Константинова, Кл. Два неизвестни азбучни акростиха с глаголическа подредба на буквите в среднобългарски празничен миней. – В: Константин-Кирил Философ. Доклади от симпозиума, посветен на 1100-годишнината от смъртта му, С., 1971, с. 341–366.
- Иванова, Кл. Неизвестни служби на Иван Рилски и Михаил Войн. – *Известия на ИБЕ*, 22, 1973, с. 213–224
- Иванова, Кл. Житието на Петка Търновска от Патриарх Евтимий (Източници и текстологически бележки) – *Старобългарска литература*, 8, 1980, с. 13–36.
- Иванова, Кл. За един ръкопис с палимпсест от Библиотеката на Йерусалимската патриаршија. – *Старобългаристика/Palaeobugarica*, XVIII/2, (1994), с. 3–31.
- Јовановић-Стипчевић, Б. Текстолошка условљеност састава и броја слова старословенске азбуке према стихирама Рођење и Крштење у српском препису. – *Археографски прилози*, 3, 1980, с. 93–121.
- Јовановић-Стипчевић, Б. Русална среда у српском рукопису XIII в. – В: МНС, Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности, САНУ, Научни скуп-

- ви, књ. X, Одељење језика и књижевности. књ. 2, Београд 1981, с. 231—282
- Ковачевић, Б. Архив Српске академије наука у Београду. Збирка рукописа и старих штампаних књига — *Архивист*, 3—4, 1957, додатак IX, с. 105—198.
- Ковачевић, Б. Збирка рукописа и старих штампаних књига“ у Српској академији наука и уметности у Београду. — *Гласник САНУ*, 14/1, за јан.-јун. 1962/3, 79—84.
- Кодов, Хр. Старите жития на св. Петка Епиватска. Кратки книгописни бележки. — *Духовна култура*, кн. 1, 1960, с. 21—23.
- Кодов, Хр. Опис на славјанските рѣкописи в библиотеката на БАН. С., 1969.
- Кожухаров, Ст. Неизвестно произведение на старобългарската поезия. — *Старобългарска литература*, кн. 1, 1971, с. 289—322.
- Кожухаров, Ст. Неизвестен летописен разказ от времето на цар Иван Асен II. — *Литературна мисъл*, 2, 1974, с. 123—135.
- Кожухаров, Ст. Търновската книжовна школа и развитието на химничната поезия в старата българска литература. — В: Търновска книжовна школа. Т. 1. С., 1974, с. 277—309.
- Кожухаров, Ст. Пкѣти достоитѣ архистратига. — В: Литературозна- ния и фолклористика, в чест на 70-годишнината на акад. Петър Динеков. С., 1983, с. 59—62
- Кожухаров, Ст. Българската литература през XIII век. — В: Българската литература и книжнина през XIII в. С., 1987, 25—37 (и бележките към текста на Службата за св. Петка Търновска на с. 234—235).
- Кожухаров, Ст. Преславски канон за Въведение Богородично. — *Palaebulgarica/Старобългаристика*, XV/4, 1991, с. 28—38.
- Кожухаров, Ст. Служби за Петка Търновска. — В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, с. 427.
- Мирковић, Л. Православна литургика. Други посебни део (свете тајне и молитвословља). Београд 1983 (1982), Треће издање.

- Попов, Г. Новооткрити химнографски произведения на Климент Охридски и Константин Преславски. – *Български език*, 32/1, 1982, с. 3–26.
- Попов, Г. Следи от разпространението на Наумовия канон за св. апостол Андрей. – *Старобългарска литература*, 28–29, 1994, с. 10–22.
- Попов, Г. Из химнографското наследство на Константин Преславски (Новооткрит трипеснец за предпразненството на Успение Богородично). – *Palaeobulgaria/Старобългаристика*, XIX/3, 1995, с. 3–31.
- архиеп. Сергей Полный месяцеслов Востока. Т. II, Владимир 1901.
- Скабалланович, М. Толковый Типикон. Объяснительное изложение Типикона с историческим введением, вып. 2, Киев 1913 (фототипно изд., М., 1995)
- Суботин-Голубовић, Т. Канони у службама 1. септембра у најстаријим српским минејима XIII века. – *Археографски прилози*, 10–11, 1988/9, с. 51–59.
- Суботин-Голубовић, Т. У поредно проучавање структуре српских и византијских минеја старијег периода. – В: Проучавање средњовековних јужнословенских рукописа, Београд, 1995, с. 439–445
- Суботин-Голубовић, Т. Прилог познавању богослужења у српској цркви крајем XIII века. – *Хиландарски зборник*, 10, 1998, с. 153–177
- Трифорова, Р. Манастирски средища и монашеска книжнина в Сърбия и България през XIII в. – В: *Медиевистика и културна антропология*. С., 1998, с. 291–306.
- Ђоровић, Вл. Списи светом Саве, Београд–Сремски Карловци 1928.
- Штавланин-Ђорђевић, Љ. Братков минеј. – *Зборник Историје књижевности*, 10, 1976, с. 21–40.
- Ягич, В. Служебныя минеи за сентябрь, октябрь и ноябрь в церковнославянском переводе по русским рукописям 1095/6 года, Спб. 1886.

ПРИЛОЖЕНИЕ

При публикуването на най-ранния сръбски препис на Службата за света Петка Търновска от празничния миней от Архива на Сръбската академия на науките и изкуствата № 361, датиран от средата на XIII в., предавам текста с разделени думи, без надредни знаци, без разкрити титли и без отбелязване на отделните страници в ръкописа. Собствените имена и топонимите са изписани с главни букви. За съжаление не разполагам с фотокопии от текста.

За съпоставка представям и текста на единствения известен досега най-ранен старобългарски препис на Службата от Драгановия миней. Давам и някои бележки за сравнение от текста на Службата в Петербургския български празничен миней от началото на XIV в.

Служба за света Петка Търновска от
Драгановия миней&

Стѣа стѣхъ мѣкѣ. Назарижъ Протасижъ. Гервасио
и Велсио. Прилоуѣи же сѣ въ тѣхъ днѣи стѣа
стѣжъ мѣцѣжъ Пѣкы. и приѣнѣжъ Параскевгини.
На Гѣи възвѣа. ѿ. ѿ. ѿ. и поѣ: стѣи Г. по двѣ.
гладъ. ѿ.:

Живѣщи по смѣрти Пѣко блжѣнаа. посѣщаѣши
всѣхъ въкрожъ притѣкающѣи къ рацѣ твоѣи. ѿ
люти покрываѣши. и. стѣрти всегда и ѿ вѣдѣхъ
избавлѣжщи. тишинѣжъ житѣа. мирно съставленѣи
подаѣши мѣтвали си. ѿ вѣковьска нахождѣнѣи.
спѣсаѣши утѣжжѣ. блгѣвѣрно памѣ твоѣ стѣжъ.
и ѿ бѣа прощенѣ даѣши съгрѣшающѣимъ.:

Иггль землины на земли гави сѣ. житѣе
бесплѣтно въ земликѣ тѣлѣкѣ гавила ѣси. ѿ оца
и мѣре далѣ избѣгши. причѣта живѣщи въ
Каликрати. имашѣи сѣленѣе крѣпко. идеже
исцѣленѣе подаваѣши. прѣвѣгажжѣ вѣрно.
уодесѣмъ вѣти всѣмъ наставажчи.:

Дрѣвле оубо наставаѣше. излѣтѣннѣи мѣнѣжъ.
и въ днѣ паче еже имѣть ѣтаа твоѣ имѣ.
и соугрѣво вывѣше пшеници раздаѣнѣе. усломѣхъ
възвѣмажчиимъ нѣкѣ несѣаѣго хлѣва. въ твоѣ
памѣти приѣмѣжъ. Параскевинѣ славѣа.
просѣщи вѣти. блгѣдарѣнѣи уодесѣ. подѣ кровъ
ти ѣстаа. и сладѣсти дѣши имѣмъ. спѣнѣи
оудѣенѣе.:

Служба за света Петка Търновска от
миней САНУ № 361&

Мѣца ѿ. дѣ. стѣе. мѣце. Петѣи

ѿе. стѣхъ. блжѣнъ мѣужъ. на Гѣи възвѣа. ѿ. ѿ. поѣ.
стѣри Г. по ѿ. глѣ. ѿ. поѣ

Живоуѣи по смѣрти. Параскевѣи блжѣнаа. посѣщаѣши
всѣхъ. ѿ люти покрываѣши. въкрою притѣкающѣи къ
рацѣ твоѣи. всегѣа ѿ вѣдѣхъ избавлѣющѣи. тишиною
житѣа же. мирно съставленѣе пѣши мѣтвали си. и
ѿ вѣковьскаго нахождѣнѣа. спѣсаѣши утѣощѣе.
блгѣвѣрно памѣ твою стѣоуѣ. ѿ бѣа прощенѣе даѣши
съгрѣшающѣимъ.:

Иггль нѣнѣи на земли гави сѣ. житѣе бесплѣтно. въ
земельнѣимъ гавила ѣ телеси. ѿ оца и мѣре далѣче
избѣгѣшъ. причѣта сѣ женихоу своѣмоу хоу. въ
урѣтозѣкѣ и в нѣ(ѣ)вѣль ѿгоневѣсто¹. живѣущѣи въ
Каликрати. имашѣи сѣленѣе крѣпко. идеже
исцѣленѣа пѣши. прѣвѣгающѣимъ вѣрно. уодесѣмъ
вѣкѣ вѣтѣхъ всѣхъ наставажчи.:

Дрѣвле оубо наставаѣши. излѣтѣннѣи мѣнѣноу въ
днѣ паче. иже имѣ уѣтаа твоѣе имѣ. и соугрѣво
вывѣши пшеници разѣвленѣе усломѣхъ възвѣмающѣимъ
нѣи. нѣаѣго хлѣва. въ твою памѣ приѣмѣлѣхъ Петко²
прѣславѣнаа. просѣщи вѣти. блгѣдарѣнѣе и уодѣа. по
кровъ ти уѣтаа и сладѣсти дѣши имѣмъ. спѣнѣи
оудѣенѣе.:

¹ За разлика от Драгановия миней тази фраза присъства в Петербургския миней:
„въ урѣтозѣкѣ нѣнѣимъ ѿгоневѣсто“

² В Петербургския миней името на светицата навсякъде се изписва като патка.

Слѣ и ѿ вѣ: на стѣ. ѿ и стѣки. глѣ. и:

Бгѣтство изъвѣрѣте неизжившее. црѣвоуѣщи градъ ннѣ. стѣжъ моци скровище многобгѣтно мироу кокуегъ неисурѣпаемъ. воды ицѣленію всѣмъ иставажши. и уюдесемъ блѣтъ нескжднѣ. тако прослави прѣповножъ гѣ. тако зема тожъ благодареніе дастъ. въ вѣрѣтениа ежъ:

Градѣте вси вгѣмѣдрни. ѿ зема далечнѣжъ. къ рацѣ прикоснѣвши сѣ прѣномъж. и прошенія своѣ ѿ дшж свож носѣце. ѿгъ во здравіа ѿ страстни разлуннѣхъ. дроугъи же грѣховъ прошенія. ин же къ боу привѣрѣтениа мѣти. всѣкоѣ вещи на полѣж нашемъ спсѣннъ:

Трѣ. глѣ. и:

Товоѣ мѣти въ истинѣ. спсѣно вы еже по ѿбразоу. приемши во крѣтъ послѣдова хѣу. и твора оучаше плѣти. прѣхѣдитъ ко попеци сѣ. ѿ дши и вещи бесѣмѣтнѣки. тѣкѣже и съ ангѣ раѣет сѣ дѣхъ твоѣ:

Канѣ. глѣ. ѿ. пѣ. а: ірѣѣ. Іѣко по сохъ (sic!) хѣдѣвъ:

Параскеѣи прѣповнаѣ. въ ннѣшнее вѣрѣла дѣланиоу научѣтъ. и творащии добраа възданія вѣрѣте блѣгаѣ. сжѣотъ пріемъ свѣтѣж на вѣдѣщие:

Жива блѣгодателъ трѣвениѣ Параскеѣи разлуннаго пороѣ вѣрѣтъше тѣ вѣтаѣ. плоды пріемѣмъ ѿ тебе и уюдесемъ радости. стѣаѣ испльнѣем сѣ:

Нескжднѣимъ даромъ блѣтноѣ вѣкъ промышленіе. стѣжъ и устѣжъ скровище показа намъ исцѣленію. даръ всѣмъ подаждъ:

Испрѣва зелѣ прѣкѣавы плоѣ на нѣ трѣновнаѣ прозѣвоѣ клѣтна іаѣѣѣ вѣце устѣаѣ. ис тебе прошеѣтъ живниѣ цѣвѣтоу приноситъ радѣстѣ:

Пѣ. г. ірѣѣ. Нѣ стѣ іаѣѣѣ ты гѣ вѣ мон:

Оуѣзѣви дшж любовію. вѣннѣти въ вѣшнниѣ чрѣтоги. неизрѣннѣ радости насладити сѣ тѣвѣ. оуневѣсти сѣ всѣрѣсномоу хрѣстоу:

слѣ і ннѣ. вѣ. на стѣ въ ѿ и стѣки глѣ. и.

Бгѣтѣво изъвѣрѣте неизжившее. црѣвоуѣщи градъ ннѣ стѣ моци. скровище многобгѣтно. мѣѣ кокуегъ неисурѣпаемѣ. води исцѣленія. всѣмъ истакаемѣ. и уоуѣсемъ блѣтъ нешѣскоудноуѣ. тако во прослави прѣповноу гѣ. и таѣ зѣмѣи тоѣ блѣгодареніе. пѣстѣвъ вѣрѣтение еѣ

Грѣте всѣ бгѣмоуѣдрѣ. ѿ зѣмѣе далѣнѣе къ рацѣ прикосноуѣвши сѣ прѣбѣнѣ. и прошенія ѿ дши своѣи. ѿгъ во здравіа ѿ стѣрти разлѣоуѣннѣ дроугѣи же грѣкѣмъ прощенія. инъ же къ боу привѣрѣтениа мѣти. всѣкоѣ вещи на ползоу ншѣемъ испльнѣнѣю:~

Олѣ и ннѣ. вѣ. трѣ. глѣ. и. товоуѣ мѣти. въ вѣ гѣ трѣ тѣ. вѣ. кѣ. сѣ. стѣ. прѣ. еуѣліе. прѣло.

Каѣ глѣ. ѿ. пѣ. а. ерѣмѣ: Іѣко посѣоухъ хѣдѣвъ ...

Параскеѣи прѣповнаѣ. въ ннѣшнее вѣрѣле. дѣланиоу научѣтъ. и твораще добраа възданія. вѣрѣте блѣгаѣ. и тебе пріемъ свѣтѣлоу и боудѣоуѣоуѣ.

Жива блѣтно прѣкѣавѣ Параскеѣи разѣоуѣмнаго (п)ороѣ вѣрѣтъше те уѣтаѣ. пѣон (прѣ)емѣлемъ ѿ тебе. и уюдесемъ радѣ. уѣтаѣ испльнѣем сѣ:

Нѣшѣскоуднѣмъ дарѣ. вѣгатное вѣкѣи промышленіе. стѣте ѣтѣи скровище показа нѣ исцѣленію даръ всѣ подаждъ:~

Испрѣва зѣм'ла прѣкѣавѣи. пѣ'ѣѣ намъ трѣновнаѣ прозѣвоѣа клѣтѣвнаѣ гѣѣѣѣ вѣце прѣѣтаѣ. ис тебе прѣшѣ живнѣи. цѣвѣта приноситъ радѣ:

пѣ. г. ерѣмѣ Нѣѣта іаѣѣѣѣ ты гѣ вѣ мон. въѣвнѣгѣноуѣви роуѣ кѣта своѣ. оуѣтѣр'ѣи на клѣмени испѣвѣданія.

Оуѣзѣви дшж любовію. вѣннѣти въ вѣшнѣи нѣнѣи чрѣтоги. неизрѣннѣ радости ти насладити сѣ тѣвѣ. оуневѣсти сѣ всѣрѣсномоу хрѣстоу:~

Оуисти са дѣиѣ вренныѣ стѣрти. жилище еже створи. добрыѣ дѣтели Параскевини. и храмъ и сѣлище дѣнно. дѣшевиѣ :

И якоже свѣзда всна на земли. дѣтелѣли свѣтлыи. и просвѣти всѣмъ дѣшъ блговѣрныи. зраче свѣтозарныѣ твоѣ блѣти :

Ис тебе всна хс прѣстад двѣ. праведноѣ снѣце свѣтомъ просвѣщаѣ древле. сѣщѣмъ въ тлѣк. вѣроѣ и блѣтиѣ :

Сѣ. гла. д. :

Непорочна дѣница и честна гѣи. съвета са тано въ вѣтѣ жи. доврѣж бѣмъ даннѣж ти. себѣ оукрашивши. тѣмъ и прижѣтѣ ицѣленіе блѣтъ. оуравноуѣщи стѣрти и притѣкаѣщи ти силоѣ дѣвноѣ :

Същаниѣм си званіе створи именованнои тѣзноименитиѣмъ славе твоѣ въ вселеніе. нарѣ са Параскеви прѣбнаа. тѣмъже тоуиши ицѣленіа и мѣи са за дѣшъ нашѣ :

Пѣ. д. ірмѣ. Хс мнѣ сила бѣ и гѣмъ честна во :

Жизнь въжделѣвши прѣкириѣжѣ. ѿ жизни ѿлоуѣи са плѣскыѣ. живѣщи бѣиѣмъ дѣмъ. не вестѣтиѣ рекъ. іако бесплѣтна поживѣ :

Обрѣте снаѣжѣ. прѣтѣжѣ ти дѣшъ. дѣхвенад блѣтъ всѣ въ тѣ всели са устѣа и товож уюдо творитѣ. и ицѣленіа всѣмъ истаѣтѣтъ :

Низложи все ѿплѣуеніе вѣсвоское прѣбнаа. и повѣдѣ на нѣхъ подвиже. и фараѡна оулнаго потопила еси въ водахъ :

Красень прозѣвова ѿ двѣжъ плѣ. горкыи древле въкоуѣ прѣдѣднѣи волныи. въ сладостѣ веселіа. и въ жизни прѣтварѣтѣ ихъ :

Пѣ. е. ірмѣ. Бѣиѣмъ свѣтомъ блѣже :

Искорени прилежно плѣвелѣ тръниа. дѣше тлѣкѣма прозѣвеніа. възрасти сѣма вестѣтиѣ. въ стократы класѣ възрацѣши :

Крѣпостѣ вражиа разори са. постныи ти въздържаніемъ и тврдѣштіемъ бѣиѣ ѿблѣуеніе оуѡрѣжи са. и зана старааго злодѣа оумрѣти :

Оуиши ски дѣшѣ. ѿ вреніе стѣрти. жилище ево (сѣвѣрїи) добріе дѣтели. Параскеви храмъ. и селище дѣнно дѣшево :

И якоже свѣзда яви се на земли. дѣтелѣли свѣтлыи. просвѣти всѣ дѣш (амъ) блговѣрныи зрѣцимъ стѣзарныи твоѣ блгодѣти уюса :

Ис тебе всѣа хс праведноѣ снѣце. тлѣк вѣрою и блѣтию :

сѣ гла по

Непорочна агница. и утѣа гѣи. съвета се тано. въ утѣк жити. довротою бѣмъ даною. ти себѣ оукрашивши. тѣмъ прѣтѣ ицѣленію блѣтъ. оуравноуѣщи стѣрти. притѣкаѣщи ти силою дѣвною :

Тѣщаниѣм си званіа сътворїи именованно. и тѣзноименитоу славу твою вселеніе. нарѣ се Параскеви прѣбнаа. тѣмъже тоуиши ицѣленіа. мѣи се за дѣше нѣше :

пѣ. д. ірмѣ. Хс мнѣ сила и гѣ.

Жизнь въжелѣвши и прѣкириѣю. ѿ жизни ѿлоуѣа се плѣкѣ. живѣщи бѣиѣмъ дѣмъ. не вестѣтиѣ рекъ. іако бесплѣтна поживѣ :

Обрѣте сѣаѣюѣю и жтѣвѣноѣю дѣшѣ. дѣхвоноѣю блѣтъ всѣ въ тѣ всели се утѣа и уюса творитѣ истаѣленіа всѣ истаѣтѣтъ :

Низложи все ѿ(пл)блѣуеніе вѣсвоское прѣбнаа. и повѣдоу на нѣхъ възвѣже. и фараѡна оулнаго потопила еси въ водахъ :

Крѣнь прозѣвова ѿ двѣце плодѣ. горки древле прѣдѣни въкоуѣ волнѣ въ сладостѣ веселіа. и въ жизнь прѣтварѣтѣ ихъ.

пѣ. е. ірмѣ. Бѣиѣмъ свѣте мѣи блѣже оутрѣноуѣщи дѣше любовію просвѣти тѣ видѣти единого бѣ соуца. ѿ мрака грѣхѣвнаго всеки изимаѣца :

Искорѣвоае прилежно плѣкѣломъ тръниа. дѣше тлѣкѣма прозѣвеніа възрасти сѣме. вестѣтиѣ утѣа. въ Еаликрати класѣ блѣженаа :

Крѣпо разри се вражїа. бѣиѣ ти въздържаніемъ. и тврдѣдомъ доблѣствіемъ. бѣиѣмъ во ѿблѣуеніемъ въоурѣжи се. и зана старааго злодѣа оумрѣти :

Бѣди ходѣица за ны. и мирно наше житіе. къ боу дръзновеніем си. испроси стѣа спсєніе дѣши. и вѣтавеніе грѣховъ и избавленіе :

Рыторамъ жъзыкъ не дооумѣеть. та похвалити дѣще гже црце. прѣстола во вѣ бжїю словоу вѣстаа. єдиног. ѿ трѣцъ порождаши :

пѣ. 5. ірмѣ. Житїйскаго морѣ въздвн :

Напои славаа дѣшъ вѣрнїиамъ. каплаамъ словесъ ти. и пооуенїа глѣши спсєнаа. жжѣжѣца срца прохладн. вѣрожъ приходѣши ти :

Не възможе желанїемъ тебе. вѣрменнї оудръжати. въ ѿвѣствє ти прѣстаа. нж любовь бїаа прижѣ та. странити са сътвори. да постигнешн въ градѣ нбєннн :

Оудали са вѣглажъ и прииде въ Сиѡнъ. и въ Енѡлеѡнѣ и въ вѣрѣпѣ. и въ водахъ Ивѣрданьскї. прѣтоє ти тѣло ѡсти. мироположенїа съдѣла. вѣтъ нѣтаважъ :

Тевѣ послѣдова бїци литри. и бїю словоу прѣстаа. Параскевнн ѡстнаа. и ѡвогати ююдесєамъ вѣти. и цѣлєвы подѣтѣ прѣтѣкажѣшиамъ :

кѡ. глѣ. г. пѡ Два днє прѣ :

Стѣжъ вси застѣпнїцъ. сжщжъ въ вѣдахъ. вѣгоуєстнѣ възпоимъ. Параскевнн стѣжъ та во житїе ѡстєвалшн. нѣтѣлѣю прижѣ ова въ вѣкы. сєго ради слажъ. ѡврѣтє ююдесєамъ вѣтѣ. бнєамъ велѣнїемъ :

нкѡ : Ююдесєамъ источникъ ѡврѣзе са. прѣдѣтє поурѣпѣмъ ннѣ воды. тоуѣши нцѣлєннє. нво стѣа тоуїтѣ цѣлѣвы. єдина во іакншжъ са снжъ ююдєса прѣславаа вѣвѣмъ. вѣ во снжъ славы сїѡвн. іако прнєжъ ємъ равжъ сжщжъ. ѡврѣтє ююдесєамъ вѣтѣ. лѡ. бнєамъ велѣнїемъ :

Мїца. того дї. стѣхъ лнкъ Назарїа. и Протєаснн. и Вєласнн :

пѣ. 3. ірмѣ. Хладодавї (ѡу)

Боудн ходатанца за нн. и мирно нше житїе. къ боу дръзновенїем си. испросн стѣа. спсєнїе дѣшамъ. и вѣтавенїе грѣховъ и избавленїе :

Рыторамъ езѣкъ. не дооумѣеть похвалити те дѣще гже црце прѣстола во вѣ бжїю словоу вѣтаа. єдино ѿ тронцє порожѣши :

пѣ. ірмѣ. Житѣйскаго мора въздвнзєлїа :

Напои славаа дѣше вѣрнїихъ. каплаамъ словесъ ти. и пооуенїа глѣшнмъ спсєнїа. жежѣѡуца срца прохладн. вѣрою прнхѣдѣши ти :

Не възможе желанїемъ тевѣ вѣрменнї оудръжати. въ ѡвѣствє ти вѣтаа. нъ любовь бжїа те прїетѣ. странити се сътвори да постигнешн въ градѣ нбєннн :

Оудали се вѣглає. и прнде въ Сиѡнъ. и въ Енѡлеамъ. и въ вѣроѡпє. и въ вода івѣрданьскї. прѣтоє тѣло ѡсти. мьїропалажємє са дѣла. и вѣтѣ нѣтаває :

Тевѣ послѣдова и къ дѣци и мѣрнн. бжїю словоу прѣтаа. Параскевнн вѣтаа. и вѣтѣ ююдєамъ вѣти. цѣлєвн подѣтѣ прѣтѣкажѣшиамъ :

кѡ. глѣ. г. Дѣва днѣ

Стѡюю вси застѡупннцѡу. соуѡюю въ вѣдѣ. вѣгоуѣтнѣ възпоєамъ. Параскевнн стѡюю. та во житїе вѣтавалшн. и нѣтѣлѣннѣ възпрнєт ова въ вѣкы. сєго рѣн словоу прїетѣ ююдєамъ вѣтѣ. бжїєамъ велѣнїемъ

Ююдєамъ источникъ ѡврѣзе се. прндѣтє поурѣпѣмъ воды. тоуєши нцѣлєнїа стрѡує. и во стѣа тоунїтѣ цѣлєвн. єдина во лавншѡу є товою ююдєса. прѣславаа вѣвѣмъ. вѣ во снѡ славѣ сїѡвн. іако прнѡу єноу равѡу соуѡюю. ѡва те ююдєамъ вѣтѣ бжїєамъ велѣнїемъ :

пѣ. 3. ірмѣ. Хладодавнцѡу :

Ище и ѿ земли на нѣснаѣ села прѣиде доврадѣ
дѣце. ижъ на мѣ прѣтѣе ти тѣло утаа.
многочѣнно положи скровище. ѿбѣражъ ны
цѣлѣвами :

Ище и даа изѣже ѿвѣства си. вѣгажъ
житнѣскѣхъ красоты. и приде въ поустѣина
Ишудановѣхъ устѣа. ижъ двѣи тѣ вѣгъ дарова
на мѣ. покровъ цѣлѣбы творѣща :

Погаси сльзали пещь вѣгнѣвѣсто.
пльнѣхъ сластей вѣхъ прохладженіе. и вѣхъ пицѣ
растѣи нѣкѣ прѣстоиши хѣу пожши. бѣвень :

Оцѣщеніе тѣ имамы прѣкѣтаа дѣце и
привѣжшице и помошь. и твѣрдѣе застѣпненіе
вѣкрниѣ. проси мѣ раздрѣшеніе многы мѣ
грѣхѣмъ спѣненіе дѣши мѣ наши мѣ :

Пѣ. и. ірлѣ. Ис пламене ѿ ...

Сниватѣ ѿвѣство ти дѣце вѣгнѣвѣсто. Каликратиѣ
вѣкѣ имъ тѣ забрало. вѣкѣ же зѣлѣ испльни са
величїемъ твоимъ видѣсь :

Бѣ тѣбѣ прослави дѣнно утаа. сѣрти тѣ двѣи іако
живѣ съблѣде. вѣкѣмъ во на земли живѣши мѣ. стѣ
съврѣшаши. вѣкѣхъ мѣтѣмъ вѣрожъ приѣмши :

Бѣвѣвѣскаа сѣмѣтрѣненіемъ прѣкѣмѣдрѣнѣмъ гѣ.
съставлѣжъ и съдрѣжжъ. вѣкѣмъ плаважши мѣ
дасть устѣа. тѣ пристанице спѣное. ѿ воурѣ и
вѣдѣи избавлѣжши и хѣ :

Бѣ съблѣде тѣ устѣжъ по рождѣствѣ. прѣкѣжтѣвное
слово ис тѣбѣ роди са. гѣ си единъ вѣ двою
хѣтѣнїю. и дѣкѣстѣи вѣгъ вѣплѣщїи мѣ :

Пѣ. ѳ. ірлѣ. Бѣ ѿлкомѣ не оудѣвѣ видѣти :

Давѣи ѿвласть на зѣлїи настѣпати. зѣлїа иногѣ
дѣвижши и оумрѣвѣжши. зѣлїи мѣ грѣзѣненїемъ
оумрѣвѣнїа дажъ ити. крѣпѣсть вѣгнѣдраа. горѣ
во вѣдрѣжѣ дрѣкѣ. вѣ знаменїе крѣта. ѿнѣдоу
исхождааше :

Мѣуѣси великїи боу повѣлѣвѣшѣмъ зѣлїи
иногѣ мѣдѣнѣ поустѣи стѣвори. оумрѣвѣжжъ
иногѣ зѣлїи хѣлажши мѣ. грѣзѣненїа
сѣмѣрѣтносна. тако тѣ прѣтаа дрѣкѣмъ
крѣтѣнїемъ іадовїтаго зѣлїа оумрѣтѣи :

Ише ѿ земли на нѣснаѣ села прѣиде доврадѣ дѣце. нѣ
на мѣ прѣтѣе ти тѣло положи утаа многочѣнно
скровище. ѿбѣражѣ ны цѣлѣвами. бѣнь :

Ище и далеу изѣжжѣ ѿвѣтѣ си. и вѣгѣ(ю)щи
житнѣскѣхъ красоты. приде въ поустѣиноу (Иш)ѣнѣскоу
утаа. нѣ бѣе тѣ гѣ дарова на мѣ. покровъ и цѣлѣби
творѣща. бѣнь :

Погаси сльзали пещь. вѣгнѣвѣсто. патнѣ стѣстен
(sic!) въ прохладженїе (sic!). и въ пици раисѣкѣи нѣ (та)
прѣкѣтѣиши хѣу. поющи бѣнь еси бѣ ѿцѣи нѣи

Оцѣщенїе (тѣ) имамы. прѣкѣтѣа дѣо. и привѣ(жи)це
помошь и твѣрдѣе застѣпленїе вѣкрниѣи проси мѣ
раздрѣшенїа многы мѣ грѣхѣмъ.
и спѣненїе дѣшѣ нѣшѣ :

Пѣ. и. ірлѣ. Ис пламене стѣль

Пивате ѿвѣтѣ ти дѣце вѣгнѣвѣсто. Каликратиѣ
іаки се. или тѣ забрало. всѣ же зѣмла испльненїе.
величїемъ твоимъ видѣсь.

Хѣ тѣбѣ дѣнно прослави утаа. и послѣ бѣе іако
живѣ съблѣде. вѣкѣмъ во на земли живѣущїи. стѣе
съврѣшаши. вѣкѣхъ мѣтѣмъ вѣроно приѣмоущи :

Бѣвѣвѣскаа сѣмѣтрѣненїемъ прѣкѣмоудрѣнїемъ гѣ.
съставлѣе и съврѣшѣи. вѣкѣмъ плаважши мѣ. утаа да
пристанїце спѣное. ѿ воурѣ и вѣдѣи избавлѣжши :

Оубоудѣ тѣ утаа по рождѣствѣ. прѣкѣжтѣвное
слово. ис тѣбѣ роди се. гѣ си единъ вѣ двою ѣтѣоу
и дѣкѣстѣи бѣ вѣплѣщїи мѣ :

Пѣ. ѳ. ірлѣ. Бѣ ѿлѣвѣкомѣ не оудѣвѣ видѣти :

Давѣи ѿвласть на зѣлїи настѣпати на зѣлїа. иногѣ
дѣвижѣшѣго. и многѣ оумрѣвѣшѣлашѣ. зѣлїи мѣ
грѣзѣненїемъ. даа тѣ крѣпѣо вѣгнѣоудраа. горѣтѣ во
вѣдрѣжѣ дрѣкѣ. вѣ знаменїе крѣта. ѿноудѣоу
исхождаше :

Мѣуѣси великїи. и боу повѣлѣвѣшѣоуѣ. зѣлїи иногѣ
мѣдѣноу. въ поустѣинѣ сѣтворѣи тѣ. оумрѣвѣшѣлае
иногѣ зѣлїа. хѣлажѣшѣоу. грѣзѣненїа сѣмѣрѣтносна.
тако тѣ прѣтаа. дрѣкѣмъ крѣтѣнїемъ. іадовїтаго
зѣлїа оумрѣтѣи :

Єдиноѡ ногоѡ уѡкѡ къ тебѣ прибѣгѣ. ємоужє
дєснаа нога соуха ѡ рождєніи бѣ. црствоужца
града вѣше. дрѣвѣнѡ ногѡ илѣжѣ и не лишєнѣ
бѣ ниѡ ицѣлєніи оуавуи. оу твоѡ раки
прѣхвалнаа :

Єдиною ногою к тебѣ уѡвѣкѣ прибѣгѣ. ємоужє десна
но ...

Глѣ. равѣ твоиѡхѣ въпижѣших ти. мѣти бжніа.
испѣлни. спсєи тако мѡрпомогажци намѣ.
на ѡпавєніє врагоѡхѣ ѡворожєнѡхѣ. гонаци и
губаци сѡпостаты. ѡ лица нашего :

Свѣѣ: Оставѣши лира и рѡдѣтелѣ своа
бѡмждраа. нѣсноє дѣствоужци пощенєлѣ.
Параскєвини равна аггилѣ. и прѣвнаа красоты же
доидє стѣхѣ. мѡлѣци сѡ даровати изѣвлєніє
грѣхѡхѣ равѡм си :

На гѣ с нѣсѣ. стѣры. глѣ. вѣ. :

Пощєнію пѣтѣ въспрїєлѣши. житєйскѣжѣ лѡвѣ
изѣвѣже. Параскєвини прѣславнаа. ѡво бо сѣ
мѡдрѣиѡи дѣвани. свѣтоносна вънидє въ дворѣ
гѣ бѣ своєго. ѡво же хѡу оуневѣсти сѡ. иставаєши
ицѣлєніи. вѡгѡвѣрно прѣтѣкажцимѣ. иѡ и на
пожѣцихѣ тѣ. ѡ дѣшєвнѡихѣ недѣжѣ изѣвали. къ
бѡу мѡтвали си :

Надєждєжѣ хѡѡжѣ. вѣрожѣ възѣмогши. стѣжаниа
родѣтелѣна изѣвѣгѣши. сѣ възѣплѣтѣниѡи
ликоуєши. прѣвнаа Параскєвѣ. тѣмѣже ицѣлєніи
тоуѡши по сѡрти. и твоѡ мѡци показѣ сѣ
вѣсколѣ вѡгѡжѣнїєлѣ. и вѡнѣмѣ испѣнєны.
хс тебѣ дарѡва. єгоже възѣлюби. єгоже вѣждєлѣ
тои тѣ тѣви тѣмѣже є (-ѡ нѡтѡция)³ и мѡлиѡи сѡ.
стадоу своєлѡу испрѡси. ѡ хѣ бѣ велїжѣ мѡѡ :

Вѣсплєцѣтє нѡв празнолѡвєци. вѣлѡ лѡкованїєлѣ.
Параскєвини прѣхвалнаа. и бѡнєвѣстнаа прѣпѡвнаа.
днє тѣки сѡ тѣкоже прѣждє скрѣвена. тѣкоже дрєво
ѡ зємѡ крѣтѣ живѡносниѣ. въ зєми потѣєлѣ
ѡвлѡчи сѡ. тѣмѣже є є (-ѡ нѡтѡция) по дѡлѣгоу
чѣжѣци то и възѣплєнєлѣ. покрѣи на ѡ вѣсколѣ.
вѣдѣ. спсѣи стадо своє вѣгда :

На мѣри прѣ. глѣ. дѣ. Дѣвѣ вѣ. : є. въ црквахѣ
вѣтѣ: агѣ. ниѡи дѣ. дѣкѣ. алѣ. тѣрѣпа потѣрѣгѣхѣ
гѣ. єѣѡ. дѣ. дѣкѣ. прѣ. рѣѣтѣ сѡ прѣ :

³ На това място в Петербургския миней стцѡ е отбелязана тита нѡтѡция.